

NOVICE

kmetijskih, obertnijskih in narodskih reči.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

Tečaj XII. V Ljubljani v sredo 5. aprila 1854.

List 27.

Gnojenje z rastlinami.

(Dalje.)

3. Da podorane rastline dobro gnojé, morajo take biti, da hitro rastejo in veliko perja in stebel naredé.

Kar hitro rast zadeva, se rastline takole versté: ajda je naj hitreja, za njo grahora, grah, repa, ogeršica, pesa, zelje. Detelja se scer tudi prišteva h hitrorastnicam; ker pa o prvi dôbi le zlo počasi raste, jo kmetovavci tam pa tam za gnoj podorjejo še le v 2. letu namesto 3. košnje.

Kdor rastline za gnoj podorje, mora pa vselej tako ravnati, da na tisti njivi ne pride ob poglavitni pridelk. V bolj merzlih krajih se doseže to le s posetvijo ajde, zimске ogeršice in zimne reží. V gorkejših krajih se pa razun ravno omenjenih rastlin zamore tudi lupinka ali grahora za ta namen izbrati brez zgube poglavnega pridelka, če se na tisto njivo potem vseje petdeset-dnevna koruza (činkvantínka).

Kar se pa izdatnosti podoranih rastlin tiče, nar več izda lupinka, pol manj ogeršica, grahora in ajda, še manj pa rež.

4. Da se plača podoranje rastlin za gnoj, mora seme za tak namen dober kup biti, če ne, bi nespametno bilo, z dragim gnojem gnojiti. Seme lupinke (Lupine) dozdaš še ni za nobeno boljše rabo, kakor da se smokvam (figam) s to rastlino gnoji; tedaj se v tacih gorkih krajih, kjer to seme dozori, zamore prav dober kup kupiti. Grah je za zeleno gnojenje veliko bolji od grahore, al seme njegovo je še predrago, da bi kmet zamogel z njegovo zelenjadjo njive gnojiti.

Za oral njive se potrebuje semena od lupinke 4 do 5 vaganov, reží 3 vagane, grahore 2 vagana, ajde 1 vagan, ogeršice 12 funtov.

5. Da je rastlina za podoranje in gnojenje dobra, mora globoke korenine delati, da popivajo deleč spod najdeni živež, kateri potem, ko je rastlina podorana bila, pride kot gnoj novi posetvi na dobro. Iz tega obzira so razne detelje naj bolje, posebno metelka ali nemška detelja; za temi pride ogeršica, lupinka, grahora, rež, ajda.

To so poglavitne vodila pri gnojenju z rastlinami. Sedaj bomo govorili od priporočevanih rastlin posebno.

1. Lupinka *).

Lupinka (*lupinus albus*, Lupine) po nemško tudi beli volčji bob, volčja detelja imenovana, je že od nekdaž za zeleni gnoj znana, ker

je ni kmetijske rastline, da bi, kakor ona, za ljubo vzela z vsako še tako pešeno, pusto in suho zemljo. Kdor tega ne verjame, se lahko prepriča; naj le nekatere zernja vsadí v sam pesek in ga zaliva s čisto vodo; pri dostojni gorkoti in vlagi bojo veselo rastle, cvele in seme napravile. Na Laškem seme njeno (bob) pražijo ali roštajo in ž njim gnojé smokvam; zato tudi ime njeno smokvini ali figini bob. Drugod pa pridelujejo lupinko za živinsko klajo (zato ime volčja detelja). Steblo lupinke zraste 2 do 3 čevlje visoko, peresa so iz več majhnih peresčikov sestavljene, cveté belo; sadí se kakor grah; vagan vaga 84 funtov.

V bolj merzlih krajih ne dozori seme popolnoma; toraj je treba, ga iz gorkejših krajev dobivati.

Korenstvu (krompirju, repi itd.) gnojiti ne gré z lupinko; za te sadeže ima premalo gnjilca v sebi. Za žita pa se je kaj dobro poterdila; Schlicht pravi, da lupinka dá zemlji tolikšno moč, da po reží izmolzena se spet ognoji, ako se vsejana lupinka podorje. Tudi dunajska kmetijska družba jo je skusila in se prepričala, da se je košate reží (Staudenroggen) pridelalo 40 vaganov, ko je bila njiva z lupinko gnojena, po živinskem gnoju pa le 31 vaganov *). (Konec sledí.)

Kmetijske reči.

(Jablanov cvet) je čbeloreji kaj koristen. Med vsim cvetjem sadunosnega drevja daje cvetje jablanovo nar več medú; tudi cvetè jablana ob času, o katerem ni ravno veliko družega cvetja. Jablanovo cvetje daje obilno medú in cvetne moke, ter je nar ljubši hrana čbelam. Hruševga cvetje ne išejo nikakor tako. Torej bi bilo že zavolj čbeloreje treba, mnogo jablan saditi. Opazilo se je tudi (kar je pomenito), da čbele nar bolj cvetje divjih jablan (lesnik) obletavajo.

O Noriku in Noreji.

Spisal Davorin Terstenjak.

Drugi članek.

Zgodovinski pregled.

(Dalje.)

Čujmo še Plinija. Tudi on razločuje dvojne Tauriške, ene Noričane, druge v sosesčini Skordiščanov. Plinijeve besede pa se glasijo takole: „Po leg Karnov so Noričani, nekdaž Tauriščani imenovani“ — in „na južni strani (in fronte) gore klavdijske so Skordiščani, na severni (tergo) pa Tauriščani“. (Plini III. 20. III. 25. H. N.) Plini je že raz-

zlasti v naravoslovstvu, tacih, ki so tudi v družih jezicah navadne. *Lupinus* je latinsko ime; odtod so vzeli Nemci, Lahi in Francozi svoje.

*) Ne bilo bi napčno, ako bi naša kmetijska družba si naročila nekoliko tega semena za poskušnjo v čisto pešenih krajih, če ne za gnojenje, pa saj za živinsko klajo. Vred.

*) Ta rastlina (*Lupine*) je pri nas tako malo znana, da ne vémo slovenskega imena. Če ga kdo vé, prosimo, naj ga pové. Izvolili smo začasno imé lupinka, ker smo prepričani, da pri tacih stvaréh, ki nimajo domačega imena med ljudstvom znana, je naj bolje, da ne kujemo novih, ampak se primemo,